

کارگاه هنر کاغذسازی

رنگ آمیزی و آرایش کاغذ

کار با نایلون (بافت یخی)

محبوبه الهی

عضو هیئت علمی دانشکده‌ی تربیت دبیر فنی شریعتی

یادآوری

کاغذآرایی یا «آرایش کاغذ»، جزو مهارت‌هایی است که ریشه در تاریخ هنر کتاب‌آرایی دارد. هنرمندان به‌منظور خالی نماندن فضای منفی، برقراری رابطه‌ی مناسب با مطالب و تصاویر داخل صفحه، و دلنواز و زیبا نمودن آن، به آرایش کاغذ می‌پرداختند. انواع کاغذهای ابری، افشان، رنگی و... از این جمله‌اند. نمونه‌های بسیاری از آثار گذشتگان را به لحاظ شیوه‌های اجرای کار و کاربرد در زمینه‌های هنری، می‌توان در کتاب‌های قدیمی مشاهده کرد.

کاغذآرایی امروزه، علاوه بر کاربردهای سنتی، کاربردهای دیگری نیز هم‌چون چاپ و نقش روی پارچه، بسته‌بندی و... یافته است و هر از چند گاهی، هنرمندان گرافیک، نقاش یا خوش‌نویس، در آثار خود از تکنیک‌های آن بهره می‌برند. حیطة آرایش کاغذ بسیار وسیع و گسترده است و حدود ابداع و تولید آن، به توان، خلاقیت، تفکر، کاربرد و نیاز بشر بستگی دارد. امروزه روند ابداع و کاربرد کاغذهای تزئینی، حوزه‌ی صنعتی را نیز فرا گرفته است و ذائقه‌ی مصارف تخصصی را نیز محک می‌زند.

با توجه به تجربیات و نوع مطالعه‌ی هنرمند، هر روش و یا تکنیکی که در سطح اثرپذیری^۱ در روش ساخت کاغذ

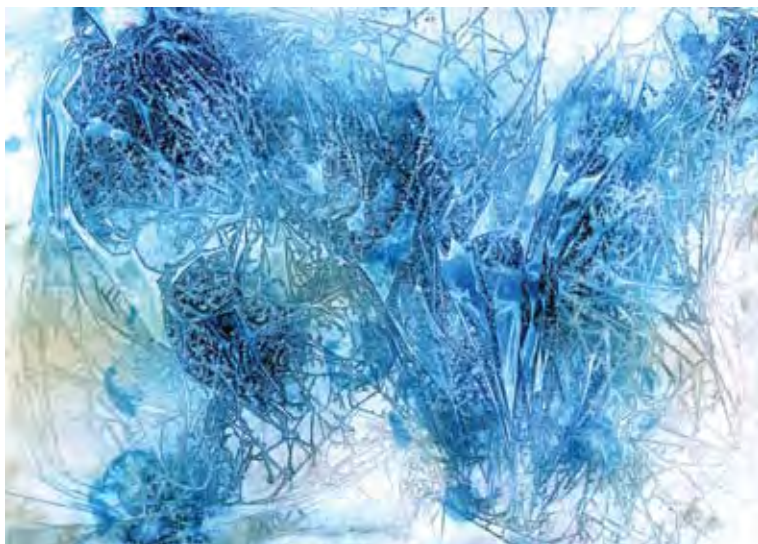

رشد آموزش

شماره‌ی ۱
دوره‌ی هشتم
پاییز ۱۳۸۸

۲۶

ایجاد شود، در رنگ، فرم، بافت و... تنوع ایجاد می‌کند و جلوه‌های بصری خاصی را در اثر پدید می‌آورد. به این ترتیب، هنرمند علاوه بر ایجاد جذابیت‌های بصری، کاربردهای جدیدی نیز در آثار هنری و یا تولیدی خود به‌وجود خواهد آورد.

شاید ابتدایی‌ترین نوع تزئین کاغذ، رنگ‌آمیزی آن با استفاده از رنگ‌های طبیعی باشد. بسیاری از هنرمندان عقیده داشته‌اند، که سفیدی کاغذ سبب ضعیف شدن چشم می‌شود. به همین دلیل از رنگ‌های متفاوت، از قبیل سرخ، زنگاری، سبز نخودی و... در رنگ‌آمیزی کاغذها بهره می‌جستند.

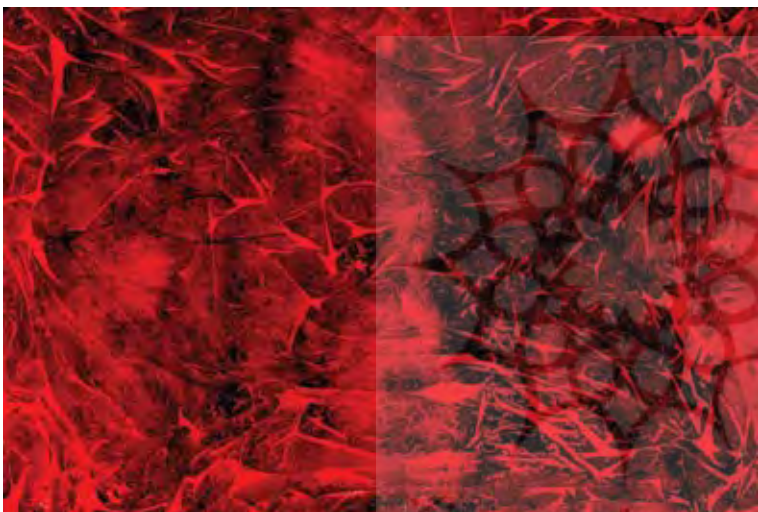
این مقاله تلاش دارد، نظر علاقه‌مندان را به کثرت راه‌های موجود در مسیر ساخت و کاربرد کاغذهای تزئینی معطوف کند و از این رهگذر، موجب تقویت حس خلاقیت آنان در ایجاد نوع مهارت‌ها و کاربری‌های جدید شود.

پیشنهاد می‌شود در صورت علاقه به مطالعه در زمینه‌ی بوم‌سازی سنتی، کاغذسازی تزئینی و یا کاغذآرایی، به کتاب‌های «فارسی و لاتین» فراوانی که در این زمینه موجودند مراجعه کنید.

توجه به محیط

می‌دانیم، طبیعت و محیط زندگی ما سرشار از عناصر زیبا و متنوع به لحاظ جلوه‌های بصری است. با توجه به فراوانی، تنوع و جذابیت آفریده‌هایی که در اختیار ما هستند، به خوبی می‌توانیم در جهت اهداف هنری و کاربردهای زیبایی‌شناسانه‌ی خویش از آن‌ها بهره بگیریم. رنگ‌ها، بافت‌ها و اشکال متفاوت و متنوع موجود در طبیعت، همواره انسان حساس و خلاق را به سمت هدف خویش جلب می‌کنند تا با دقت و توجه به این عناصر، از روی آن‌ها نمونه‌سازی کند و یا شبیه آن‌ها را پدید آورد. بسیاری از تکنیک‌های موجود، حاصل حساسیت، توجه و دید هنرمندان و یا افرادی هستند که با مطالعه و دقت در پدیده‌های محیط اطراف خویش به آن‌ها دست یافته‌اند؛ نکته‌ها و رموزی که افراد دیگر به آن‌ها توجهی نداشته‌اند و یا نگاه آن‌ها از نوعی دیگر بوده است.

ارزش و خاصیت رنگ‌دهی و رنگ‌آمیزی پدیده‌ها
پدیده‌ها در طبیعت سرشار از رنگ هستند. طبیعت

مخلوق، چه در ظاهر و چه در باطن، سرشار از رنگ و رنگ‌دانه است. درک تنوع رنگ‌ها در طبیعت و بهره‌گیری از جلوه‌های زیبای آن‌ها، به کاربرد چندین عامل هم‌چون انعکاس نور، استخراج و تجزیه و ترکیب مواد در آزمایشگاه و یا کارگاه بستگی دارد. از این‌رو مطالعه‌ی یافته‌های پیشین، ما را با ارزش رنگ از نظر نیازهای درمانی، هنری، غذایی، نشانه‌شناسی و... آشنا می‌کند. ارزش رنگ‌دهی پدیده‌ها را با کمی تجربه کردن و دقت در طبیعت می‌توان دریافت و با توجه به نوع کاربرد، از آن بهره گرفت. در این میان، همه‌ی گیاهان رنگ‌دار را می‌توان مثال زد و خاصیت رنگ‌دهی هریک را هم‌چون پوست پیاز، کلم بنفش، گل بنفشه، تره، برگ شمعدانی، سماق، گل زعفران، برگ مو و... تجربه کرد.

رنگ آمیزی با نایلون

مواد اولیه مورد نیاز:

- گواش، مرکب، رنگ روغن و آکرلیک (استفاده از هر یک از این اثرگذارها تأثیرات متنوع و متفاوتی را ایجاد می‌کند).
- تلق، کاغذ و انواع مقوای گلاسه‌ی براق، مات، سفید یا رنگی (استفاده و کاربرد هر یک از این اثرپذیرها سبب ایجاد بافت‌های متفاوتی روی آن خواهد شد).
- تینر و آب.
- کیسه یا نایلون پلاستیکی نرم و شفاف فریزری.

وسایل و ابزار کار:

- سشوار
- تخته، سنگ، پلاستیک فشرده یا سطح صاف در ابعاد A۳ یا دل خواه
- قلم‌موی بزرگ و پهن (برای کشیدن رنگ)
- اسفنج
- ظرف‌های مخصوص آب، تینر و آماده‌سازی رنگ، به تفکیک گواش، مرکب، رنگ روغن و آکرلیک

وسایل ایمنی شخصی و کارگاهی

دستکش، ماسک، نایلون (پلاستیک) و کاغذ باطله.

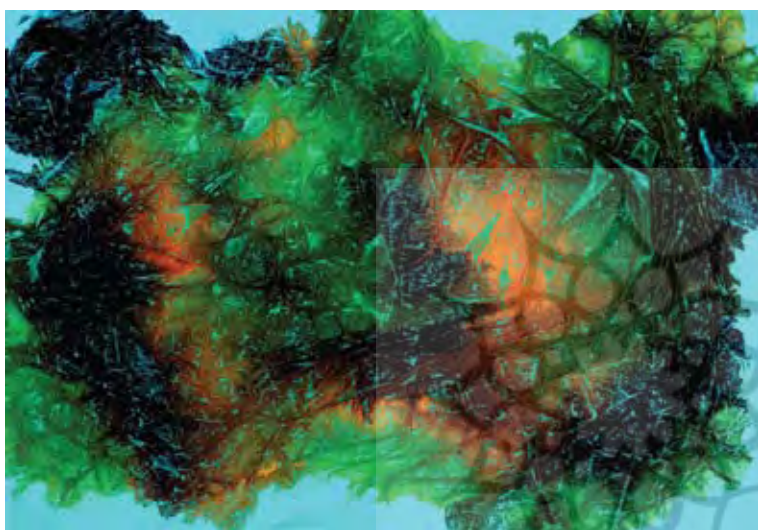
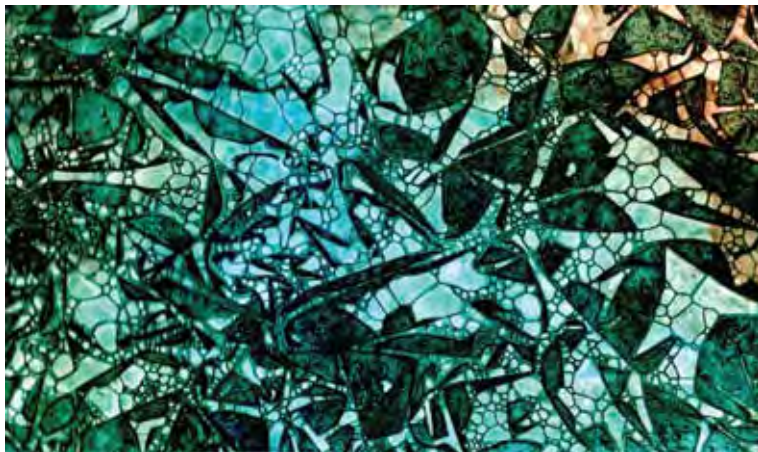
رعایت اصول ایمنی:

۱. توصیه می‌شود، هنگام انجام کار برای ایمنی بیشتر از دستکش و ماسک استفاده کنید.
۲. برای رعایت تمیزی و بهداشت کارگاه، سطح محدوده‌ی فعالیت را با کاغذ باطله و یا پلاستیک بپوشانید تا به راحتی و آرامش به فعالیت بپردازید.
۳. کسانی که ناراحتی ریوی دارند، از انجام کار با رنگ روغن پرهیز کنند.

روش کار:

۱. آماده‌سازی رنگ: با توجه به استفاده‌ی مستقیم از رنگ روی سطح کاغذ و یا هر اثرپذیر مورد نظر، ضروری است رنگ به صورت نسبتاً رقیق و روان تهیه شود. در این شیوه رنگ‌آمیزی، به لحاظ استفاده از یک یا چند

رنگ، لازم است رنگ‌ها را به‌صورت مجزا و در ظرف‌های مخصوص آماده سازید.

۲. تنظیم میز کار و رنگ آمیزی: در این مرحله، کاغذ و یا اثرپذیر مسطح را روی میز کار می‌گذاریم و مقداری از محلول رنگی^۲ را روی آن می‌ریزیم. سپس با قلم‌مو، اسفنج و یا کاردک، رنگ را به تمام سطح کار منتقل و از تجمع رنگ در یک‌جا ممانعت می‌کنیم. بعد نایلون پلاستیکی را به‌صورت صاف و گسترده روی مجموعه‌ی سطح رنگی آماده شده قرار می‌دهیم و از انگشتان هر دو دست برای شکل دادن به رنگ‌های زیر نایلون استفاده می‌کنیم. در این حالت، به‌دلیل سهولت لغزش رنگ و چین و چروک شدن سطح نایلون، بافت‌های درشت و ریز جالبی به‌وجود می‌آیند.

پس از انجام تغییرات لازم و ایجاد چروک دل‌خواه، اجازه می‌دهیم رنگ در حالت معمولی خشک شود. پس از اطمینان از خشک شدن رنگ، نایلون را از روی کار جدا کنیم. مشاهده خواهیم کرد که بافتی جذاب و حیرت‌انگیز چشمانمان را نوازش می‌دهد و انگیزه‌های جدید برای تکرار و ساخت بافتی دیگر فراهم خواهد ساخت. می‌توانیم برای انجام سریع تمرین از سشوار برای خشک شدن رنگ استفاده کنیم که در این صورت، تا خشک شدن رنگ، از جابه‌جایی و یا کنار زدن نایلون باید خودداری کرد.

۳. ایجاد تنوع در کاغذهای رنگین: پس از انجام چند تمرین و به‌دست آوردن مهارت مناسب و لازم، برای داشتن کاغذهای متنوع و رنگی، می‌توان از تأثیرات جانبی، مانند مچاله کردن یا تا زدن کاغذ (قبل کار)، آغوشن قسمت‌هایی از کاغذ به روغن، پارافین یا شمع، و یا حتی طراحی با مواد روغنی روی سطح اثرپذیر قبل از رنگ‌آمیزی، استفاده کرد و به بافت‌ها و فرم‌های جدیدی دست یافت.

کاربردهای کاغذهای رنگین و تزئینی

کاغذهای رنگین و تزئینی که به صورت دستی و یا صنعتی تهیه می‌شوند، در کاربردهای هنری و صنعتی، از جمله تصویرسازی، خوش‌نویسی، نگارگری و نقاشی، قطاعی، طراحی لباس، دکوراسیون، بسته‌بندی‌های هنری نفیس و یا فنی و یا با روش عکس‌برداری از آن‌ها در امور مختلف گرافیکی، چاپ‌های گوناگون کاربرد فراوان دارد.

پی‌نوشت

۱. منظور از اثرپذیر، وسیله یا ماده‌ای است که می‌توان روی آن تأثیری ایجاد کرد و شامل انواع کاغذها، مقواها، چوب، پارچه و... می‌شود.
۲. توصیه می‌شود برای آماده کردن محلول، از فضای باز و یا مکان‌های دارای تهویه مطبوع استفاده شود و از کار در فضاهای در بسته پرهیز شود.

منابع

۱. اوکتائی، ناصر. هنر رنگرزی با گیاهان. دفتر نشر خودکفایی. تهران. چاپ اول. ۱۳۶۲.
۲. سدینگتن، مرین. هنر کاغذسازی دستی. ترجمه‌ی مهران روحانی. شرکت انتشارات فنی ایران. تهران. ۱۳۷۸.
۳. رسول‌زاده نمین، زهرا. هنر پتینه. ناشر مؤلف. تهران. چاپ اول. ۱۳۶۸.
۴. هراتی، محمدمهدی. از ساختن تا پرداختن. انتشارات مدرسه. تهران. چاپ اول. ۱۳۷۰.
۵. _____ . تعلیم هنر. دفتر امور کمک‌آموزشی. تهران. چاپ اول. ۱۳۶۶.
۶. _____ و همکاران. آموزش هنر اول راهنمایی. دفتر امور کمک‌آموزشی. تهران. چاپ اول. ۱۳۶۶.
۷. مجرد تاکستانی، اردشیر. راهنمای نقاشی و کتاب‌آرایی در ایران. آستان مقدسه‌ی حضرت معصومه(س). تهران. چاپ اول. ۱۳۷۲.
۸. حیدری، سمیه. بررسی و معرفی تکنیک‌های کاغذآرایی (پایان‌نامه، چاپ نشده). دانشکده‌ی شریعتی. تهران. پاییز ۱۳۵۸.